

BESLUT

2020-02-17

Dnr: 19/02800

SAKEN

Rapport, SVT1, 2019-08-26, kl. 19.30 och *Aktuellt*, SVT2, 2019-08-26, inslag om kompostering; fråga om opartiskhet, saklighet, otillbörligt gynnande och beriktigande

BESLUT

Inslagen frias. De strider inte mot kraven på opartiskhet och saklighet eller mot bestämmelsen om otillbörligt gynnande av kommersiella intressen.

INSLAGEN

Inslagen i *Rapport* och *Aktuellt* var likalydande. Inslaget i *Rapport* påannonserades enligt följande.

Så ska det handla om komposttrends bokashi, ett relativt nytt sätt att kompostera på. Hur går det till? Och vad händer när man fermenterar sitt avfall och förvandlar det till jord på bara några veckor?

I inslagen gjordes ett besök hos en musiker och författare, NN, som visade hur han använde komposteringsmetoden bokashi. NN visade sedan en komposthink. En speakerröst sa bland annat följande.

Vi är hemma hos musikern, författaren och odlaren [NN]. Han är en av de som hoppat på bokashitrends och som nu skrivit en bok om det. Bokashi är en japansk uppfinning som går ut på att fermentera sitt matavfall och förvandla det till näringsrik kompost.

Därefter visade NN hur han gör när han fermenterar sitt avfall. NN grävde ner innehålllet från en komposthink i jorden och bland annat följande sades av en speakerröst.

I jorden tar det bara några veckor innan avfallet har förvandlats till ny näringsrik jord. Det här kan jämföras med vanlig kompost som ofta tar upp till ett år att bli klar. Men vinsterna är större än så, forskning visar att vanlig kompost, som behöver syre, under processen släpper ifrån sig över sextio procent av näringen. Den syrefria bokashin bara tre procent.

NN sa sedan bland annat följande.

Om du gräver ner bokashi under jorden så att mikrolivet får tillgång till den maten, då kommer bördigheten öka i jorden och det kommer att börja bygga matjord och kvävet framförallt är kvar. Precis som maten blir mer lättillgänglig för oss, om vi har fermenterat den i våra tarmar, blir den det för, för bakterierna i jorden.

En bit in i inslagen sa speakerrösten följande.

Än så länge är metoden mest populär hos just hobbyodlare, men [NN] tycker att även storskaliga jordbruk ska börja med fermenterad kompost.

I slutet av inslagen visade NN sitt växthus och sa sedan följande.

Det det handlar om egentligen är att återställa en bakteriefloras ekosystem i jorden, vilket vi håller på att fukka upp med det här moderna jordbruket. Vi, liksom, fritidsodlare, småskaliga odlare, vi ska ju kunna gå i bräsch för det och visa matindustrin att vi kan göra på ett helt annat sätt och producera mycket bättre, nyttigare och godare grönsaker.

ANMÄLAN

Anmälaren anför sammanfattningsvis följande.

I inslagen sades det att forskning visat att vanlig kompost släpper ifrån sig sextio procent av näringen i processen, medan bokashi bara släpper ifrån sig tre procent. Påståendet strider mot all vetenskap på området. När det gäller fosfor, kalium och övriga näringsämnen sker inte större förluster med kompostering än med bokashi. När det gäller kväve så ger sannolikt vanlig kompostering större förluster än bokashi, men inte jämfört med den vanligaste metoden som används inom svenskt jordbruk vilket är en typ av rötning. Jordens biologiska liv gynnas av organiskt material, oavsett om det är fermenterat, rötat eller komposterat.

Anmälaren är vidare kritisk till att NN i inslagen fick tala om fördelarna med bokashi och menar att det inte stämmer att markens mikrober har samma matsmältningsprocess som människan eller att vanligt jordbruk förstör ekosystemet i jorden. Vidare menar anmälaren att svenskt jordbruk kritiserades i inslagen utan att någon representant från jordbruket eller någon annan sakkunnig fick komma till tals. Anmälaren anför också att det uppkom ett otillbörligt kommersiellt gynnade av NN:s bok om bokashi.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television AB (SVT) har ombetts yttra sig över om inslaget i *Rapport* överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anser att inslaget överensstämmer med dessa krav. SVT anför sammanfattningsvis följande.

Inslaget handlade om en växande trend av kompostering, framför allt bland hobbyodlare. För att beskriva hur metoden bokashi går till besöktes hobbyodlaren NN som även hade skrivit en bok i ämnet. NN var en tillfällig medverkande för vilken kraven på opartiskhet och saklighet är lägre. Researchen till inslaget byggde på en nederländsk vetenskaplig rapport där traditionell kompostering hade jämförts i detalj med bokashikompost. I inslaget angavs att en vanlig kompost släpper ifrån sig cirka sextio procent av näringen, medan bokashikomposten bara släpper ifrån sig tre procent. Ordet "närings" kunde i sammanhanget bli missvisande eftersom detta kunde föra tankarna till växtnäring av typen konstgödsel. Enligt rapporten handlar det istället om att cirka sextio procent av det organiska materialet försvinner vid traditionell kompostering, och precis som anmälaren påpekar är det organiska materialet av stor vikt för odling. Att en avsevärd del av det organiska materialet försvinner framgår i den vetenskapliga rapport som inslaget byggde på. När anmälan kom till redaktionens kännedom gjordes en rättelse den 4 september i *Rapport* kl. 19.54 och i *Aktuellt* kl. 21.40.

NN:s uttalande om jämförelsen mellan bakterier i jorden och tarmbakterier, som anmälaren reagerat på, var tänkt som en liknelse och inte ett påstående om att bakterier i tarmar och i jorden är av samma slag. Rent sakligt bygger även denna del av inslaget på att den nederländska vetenskapliga rapporten visar att "carbon-to-nitrogen-ratio", det som på svenska kallas kol/kväve-kvot, väsentligen är annorlunda i en bokashikompost jämfört med i en traditionell kompost. Det är vedertaget bland forskare att detta värde är viktigt för det organiska materialets nedbrytbarhet. I fråga om kritik av jordbruket så pekades inte det svenska jordbruket ut som en part utan NN talade i inslaget om storskaligt jordbruk i allmänhet. Det är allmänt vedertaget att hårt brukade jordar blir utarmade på näring. Det framgår bland annat av en intervju i Lunds Universitets Magasin med en markforskare och professor vid Biologiska institutionen vid Lunds universitet.

INFORMATION

Granskningsnämnden har tagit del av den rättelse som SVT sände den 4 september i *Rapport*, kl. 19.54 och i *Aktuellt*, kl. 21.40. Inslagen var i huvudsak likalydande och inslaget i *Aktuellt* löd som följer.

Så en rättelse. I ett inslag den 26 augusti om den japanska komposteringstrenden bokashi så uppgav vi felaktigt att forskning visat att konventionell kompostering leder till att sextio procent av näringen i det som komposteras förloras. Rätt är att sextio procent av materialet som komposteras försvinner, medan näringsförlusten är mindre.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i

sändningstillståndet). Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckt yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

SVT ska beriktiga uppgifter som förekommit i ett tv-program när det är befogat (5 kap. 4 § radio- och tv-lagen).

Ett program som inte är reklam får inte på ett otillbörligt sätt gynna kommersiella intressen. Det får inte uppmuntra till inköp eller hyra av varor eller tjänster eller innehålla andra säljfrämjande inslag, eller framhäva en vara eller tjänst på ett otillbörligt sätt (5 kap. 5 § radio- och tv-lagen). Ett gynnande av ett kommersiellt intresse är otillbörligt om det inte kan motiveras av något informations- eller underhållningsintresse.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar att NN var en så kallad tillfälligt medverkande som gav uttryck för sin personliga uppfattning. Hans uttalanden innebär inte att inslagen strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

I inslagen sades det att sextio procent av näringen går förlorad vid konventionell kompostering. Av handlingarna i ärendet framgår att det är sextio procent av det organiska materialet som försvinner. Mot bakgrund av de rättelser som SVT sände den 4 september anser nämnden dock att SVT har följt bestämmelsen om beriktigande. Inslagen strider därför inte mot kravet på saklighet i denna del. Vad anmälaren i övrigt anför medför inte heller att inslagen strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Vidare sades det i inslagen att NN skrivit en bok om bokashi. I den mån det uppkom ett gynnande av boken var det motiverat av ett tillräckligt informations- och underhållningsintresse. Inslagen strider därför inte mot bestämmelsen om otillbörligt gynnande av kommersiella intressen.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg,
Gunnar Springfeldt och Kristina Åberg efter föredragning av Tamara Mivelli.

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

Tamara Mivelli

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.